

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การพัฒนาประเทศที่ผ่านมาที่เน้นการพัฒนาสังคมไปสู่สังคมอุตสาหกรรมมีผลกระทบในการดำรงอยู่ของวัฒนธรรมประเพณีและคุณค่าที่ค้ำจุนของชุมชน ต้องเปลี่ยนแปลงไป ก่อให้เกิดปัญหาของหมู่บ้าน เช่น การถูกเอารัดเอาเปรียบ การอพยพแรงงาน เข้าสู่เมืองป่าไม้ถูกทำลาย ทำให้รายได้ไม่เพียงพอกับรายจ่าย และมีปัญหาหนี้สิน รัฐบาลจึงได้มีแนวทางที่จะแก้ปัญหาความยากจนให้กับประชาชนอันเห็นได้จากการดำเนิน โครงการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง เพื่อให้เป็นแหล่งเงินทุนหมุนเวียนสำหรับการลงทุนเพื่อพัฒนาอาชีพ สร้างงาน สร้างรายได้ และบรรเทาเหตุจำเป็นเร่งด่วนของชุมชน เป็นการกระตุ้นเศรษฐกิจในระดับรากหญ้า และเสริมสร้างภูมิคุ้มกันทางเศรษฐกิจและสังคมของประชาชนทั่วประเทศ แต่เงินทุนดังกล่าวมีจำกัดยังไม่สามารถกระจายได้ทั่วถึงทุกคน จึงได้มีนโยบายโครงการหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ เพื่อส่งเสริมและสนับสนุนกระบวนการพัฒนาท้องถิ่น สร้างชุมชนให้เข้มแข็งพึ่งตนเองได้ ให้ประชาชนมีส่วนร่วม โดยการนำทรัพยากรภูมิปัญญาท้องถิ่นมาพัฒนาเป็นผลิตภัณฑ์ และการบริการที่มีคุณภาพเป็นที่ต้องการของตลาดทั้งในและต่างประเทศเพื่อให้เกิดรายได้กลับสู่ชุมชน การแก้ปัญหาที่แท้จริงอยู่ที่โครงการชุมชนสังคมและพบว่าชุมชนที่มีโครงสร้างเข้มแข็ง ของตนเองสามารถยืนหยัดอยู่ได้ท่ามกลางวิกฤตเศรษฐกิจที่เสื่อมโทรม พบว่าการพัฒนาแบบมีส่วนร่วมของชุมชนเป็นยุทธศาสตร์ ยุทธวิธีที่สำคัญ ซึ่งนำไปสู่ความสำเร็จ ชุมชนพึ่งพาตนเองก็อยู่ได้ โดยได้รับผลกระทบจากปัญหาภายนอกน้อยที่สุด การบริหารจัดการกลุ่ม เงินทุน และการพัฒนาอย่างคงเดิมโต ตามปกติอย่างมีจังหวะก้าวและบนฐานเดิมของชุมชน การสนับสนุนเรื่องการพัฒนาแบบพึ่งพาตนเองของชุมชนหรือท้องถิ่นให้มีประสิทธิภาพ และการบริการที่มีคุณภาพเป็นที่ต้องการของตลาดทั้งในและต่างประเทศเพื่อให้เกิดรายได้กลับสู่ชุมชน

จากแนวคิดทฤษฎีใหม่ของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ได้กำหนดยุทธศาสตร์พัฒนาเศรษฐกิจชุมชนพึ่งพาตนเอง เพื่อใช้ในการแก้ปัญหาของประชาชนในชนบทไว้ 5 ประการ ดังนี้ ประการแรกการแก้ไขปัญหาเศรษฐกิจของประเทศต้องเริ่มที่ชุมชนในชนบทหรือภาคเกษตรกรรม ซึ่งเป็นเศรษฐกิจพื้นฐานของประเทศ อันเป็นรากฐานของประเทศ เป็นรากฐานการพัฒนาเศรษฐกิจในระดับมหภาคจุดสำคัญของเศรษฐกิจชุมชนพึ่งพาตนเองคือ ยึดชุมชนเป็นหลัก ประชาชนต้องสามัคคี ร่วมมือกัน ช่วยเหลือกัน พึ่งตนเอง และสร้างความเข้มแข็งของชุมชน ซึ่งเป็นเสมือนทุน

ทางสังคม โดยเริ่มจากการส่งเสริมการผลิตพื้นฐานตามแนวทางทฤษฎีใหม่ขั้นที่ 1 ประการที่สอง การรวมกลุ่มของประชาชนต้องใช้กิจกรรมทางเศรษฐกิจเป็นเครื่องมือ เป็นปัจจัยที่จะเชื่อมความสัมพันธ์ของสมาชิกให้เห็นประโยชน์เป็นรูปธรรม เป็นเรื่องใกล้ตัว เช่น กลุ่มที่แปรรูปผลผลิต ซึ่งการรวมกลุ่มนี้จะต้องเริ่มที่กองทุนชุมชนเพื่อเป็นแหล่งเงินทุนกู้ยืมของชุมชน ในการประกอบอาชีพเพื่อดำรงชีวิตและสวัสดิการ แก่ชุมชน นำทุนไปใช้ในกิจกรรมการแปรรูปผลผลิตหรือกลุ่มอาชีพในขณะเดียวกันต้องมี ร้านค้าชุมชน หรือสหกรณ์เพื่อทำหน้าที่เป็นการรวมกันซื้อรวมกันขายทั้งเครื่องอุปโภคบริโภค และปัจจัยการผลิตตามทฤษฎีใหม่ขั้นที่ 2 และ 3 ประการที่สาม ส่งเสริมสนับสนุนให้เกิดเครือข่ายของกลุ่มชาวบ้านขึ้น เพื่อให้ภาครัฐสามารถให้การสนับสนุนได้ตรงกับความต้องการ นอกจากนั้นองค์กรที่เข้มแข็ง และปราชญ์ชาวบ้านทั้งหลายต้องเป็นแบบอย่างที่จะให้ชาวบ้านหรือกลุ่มอื่นๆ ได้ไปศึกษา เรียนรู้กระบวนการพัฒนาที่ประสบความสำเร็จ ประการที่สี่จัดให้มีตลาดนัดชุมชน หรือลานค้าชุมชนในอำเภอ เพื่อให้เกษตรกรหรือกลุ่มอาชีพนำผลผลิตออกมาจำหน่าย และยังเป็นสถานที่ที่จะให้ภาครัฐกิจเข้ามาคัดเลือกซื้อหรือสั่งซื้อผลิตภัณฑ์ ประการสุดท้าย จัดให้มีการประชุม ประชาคมเศรษฐกิจพื้นฐาน ในชุมชนในระดับอำเภอทุกอำเภอ เพื่อใช้เป็นเวที แลกเปลี่ยนความคิดเห็นปรึกษาหารือแก้ไขปัญหของชุมชน (กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย. 2541 : 43 - 45)

การหันกลับมาสู่การพึ่งพาตนเองจึงเป็นสิ่งที่ตรงกับแนวทางการพัฒนาประเทศ โดยเฉพาะในภาคการเกษตรที่เป็นภาคประชากรส่วนใหญ่ในประเทศ การเริ่มต้นการสร้างฐานของประเทศให้มั่นคงทั้งด้านเศรษฐกิจและสังคมจะทำให้ความรุนแรงของวิกฤตการณ์ครั้งนี้อลดลง เพราะเราต้องเปลี่ยนรูปแบบการผลิตแบบเดิมที่เน้นเพื่อขายไปเป็นเพื่อกิน เมื่อเหลือกินจึงขายซึ่งตรงกับแนวเศรษฐกิจพอเพียงหรือเศรษฐกิจแบบพึ่งตนเองไม่ถูกพันนาการจากต่างประเทศ ตามกระแสพระราชดำรัสพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวที่ทรงพระราชทานแก่พสกนิกร “ให้เน้นเศรษฐกิจพอเพียง พออยู่ พอกิน” โดยเน้นความพอดีใน 5 ด้าน คือ ด้านที่หนึ่งความพอดีด้านจิตใจ ด้านที่สองความพอดีด้านสังคม โดยเริ่มต้นที่ตนเองก่อนแล้วจึงประสานในรูปแบบเครือข่าย แต่ละหมู่บ้านผลิตของเหลือใช้ก็นัดแนะกันมาขายแลกเปลี่ยนกัน ด้านที่สามความพอดีด้านเศรษฐกิจ ไม่จำเป็นต้องใช้สิ่งของราคาแพงๆ ให้อยู่อย่างพอประมาณ ด้านที่สี่ความพอดีด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม คือสร้างความพอดีขึ้นมาในวงชีวิตที่เกี่ยวกับทรัพยากรทั้งหมด ดิน น้ำ ลม ไฟ วิธีการทำด้วยกระบวนการธรรมชาติ ต้องใช้อย่างยั่งยืน และด้านสุดท้ายความพอดีด้านเทคโนโลยี เราต้องปรับให้เข้ากับสากลบนพื้นฐานวัฒนธรรมไทย ต้องเลือกใช้ของเหมาะสม (สุเมธ ตันติเวชกุล 2541 : 289 - 290)

จากการสำรวจเบื้องต้นพบว่ากลุ่มธุรกิจชุมชนบ้านเกตุเหนือ ตำบลตะโก อำเภอห้วยราช จังหวัดบุรีรัมย์ เป็นกลุ่มหนึ่งที่พยายามพัฒนาตนเองให้อยู่บนเส้นทางของธุรกิจชุมชนมีความพยายามที่จะนำวัตถุดิบที่อยู่ในท้องถิ่นมาผลิต แปรรูป เพิ่มมูลค่า เพื่อส่งเสริมเศรษฐกิจของชุมชน จากการที่คนในชุมชนมีการปลูกหม่อนเลี้ยงไหมเป็นอาชีพเสริมจากการทำนา ในชุมชนมีการปลูกหม่อนเป็นจำนวนมาก กลุ่มจึงมีการนำผลิตภัณฑ์จากหม่อนมาแปรรูปและพัฒนาเรื่อยมา ปัจจุบันกลุ่มมีผลิตภัณฑ์ ชาวหม่อนหลายรูปแบบและผลิตภัณฑ์ชาวหม่อนได้รับการคัดเลือกให้เป็นผลิตภัณฑ์ใน โครงการหนึ่งตำบล-หนึ่งผลิตภัณฑ์ของจังหวัดบุรีรัมย์ โดยได้รับเครื่องหมายการรับรองมาตรฐานผลิตภัณฑ์ชุมชน 5 ดาว ในระดับจังหวัด และได้รับเครื่องหมายการรับรองมาตรฐานผลิตภัณฑ์ชุมชน 4 ดาว ในระดับประเทศ แต่บางครั้ง บางเรื่องยังมีปัญหา เช่น เรื่องวัตถุดิบมีไม่เพียงพอ ผลิตแล้วขายไม่ได้ การหาช่องทางการตลาด หรือแม้แต่เรื่องเงินหมุนเวียนยังมีปัญหา ผู้ศึกษาเห็นว่าการดำเนินงานธุรกิจชุมชนของกลุ่มธุรกิจชุมชนบ้านเกตุเหนือ ตำบลตะโก อำเภอห้วยราช จังหวัดบุรีรัมย์ ควรได้รับการศึกษาและพัฒนาอย่างเป็นระบบ เพื่อต้องการชี้ให้เห็นว่ากลุ่มมีศักยภาพอย่างไรบ้าง และจะต้องพัฒนาศักยภาพด้านไหน ซึ่งผลการศึกษารั้งนี้นอกจากจะแสดงให้เห็นถึงศักยภาพของกลุ่มที่ทำให้ดำเนินงานธุรกิจชุมชนประสบผลสำเร็จแล้วยังสามารถเป็นองค์ความรู้ถ่ายทอดให้กับกลุ่มอื่นๆ เพื่อประยุกต์ใช้ในการดำเนินงานธุรกิจชุมชน เพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งของกลุ่มและชุมชนต่อไป

จากความเป็นมาและความสำคัญของปัญหาดังกล่าว ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาการดำเนินงานกลุ่มธุรกิจชุมชนของกลุ่มธุรกิจชุมชนบ้านเกตุเหนือ ตำบลตะโก อำเภอห้วยราช จังหวัดบุรีรัมย์ เพื่อส่งเสริมให้กลุ่มธุรกิจชุมชน มีความเข้มแข็ง มีแนวทางที่จะพัฒนาดำเนินการธุรกิจชุมชนให้ประสบความสำเร็จ ซึ่งได้นำเอาการดำเนินงานตาม พระราชบัญญัติส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน พ.ศ. 2548 จำนวน 4 ด้าน ได้แก่ ด้านการบริหารจัดการ ด้านการผลิต ด้านการตลาด และด้านการบริหารการเงิน เพื่อเป็นสารสนเทศในการปรับปรุงการดำเนินงานของกลุ่มธุรกิจชุมชนบ้านเกตุเหนือ ตำบลตะโก อำเภอห้วยราช จังหวัดบุรีรัมย์ ให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น ซึ่งจะนำไปสู่การพัฒนาอย่างยั่งยืนต่อไป

ความมุ่งหมายของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาการดำเนินงานของกลุ่มธุรกิจชุมชนบ้านเกตุเหนือ ตำบลตะโก อำเภอห้วยราช จังหวัดบุรีรัมย์
2. เพื่อนำผลการวิจัยที่ได้เสนอต่อกลุ่มธุรกิจชุมชนบ้านเกตุเหนือ ตำบลตะโก อำเภอห้วยราช จังหวัดบุรีรัมย์ เพื่อนำไปใช้ในการกำหนดนโยบายและการวางแผนเพื่อพัฒนาผลิตภัณฑ์และการบริหารจัดการให้ดียิ่งๆขึ้นไป

ความสำคัญของงานวิจัย

1. ทำให้ทราบถึงการดำเนินงานของกลุ่มธุรกิจชุมชนบ้านเกตุเหนือ ตำบลตะโก อำเภอห้วยราช จังหวัดบุรีรัมย์
2. เป็นสารสนเทศในการนำไปเป็นแนวทางในการดำเนินงานของกลุ่มธุรกิจชุมชนบ้านเกตุเหนือ ตำบลตะโก อำเภอห้วยราช และธุรกิจชุมชนอื่นๆ ทั่วประเทศ ให้ประสบความสำเร็จ

ขอบเขตของการวิจัย

1. ขอบเขตเนื้อหา

การศึกษาค้นคว้าศึกษาการดำเนินงานของกลุ่มธุรกิจชุมชนบ้านเกตุเหนือ ตำบลตะโก อำเภอห้วยราช จังหวัดบุรีรัมย์ โดยบูรณาการจากพระราชบัญญัติ ส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน ใน 4 ด้าน (พระราชบัญญัติส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน พ.ศ. 2548 : 12) ได้แก่

- 1.1 ด้านการบริหารจัดการ
- 1.2 ด้านการระดมเงินทุน
- 1.3 ด้านการจัดหาวัตถุดิบ การผลิต
- 1.4 ด้านการตลาด

2. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

2.1 ประชากร ได้แก่ คณะกรรมการบริหารกลุ่มและสมาชิกกลุ่มธุรกิจชุมชนบ้านเกตุเหนือ ตำบลตะโก อำเภอห้วยราช จังหวัดบุรีรัมย์ จำนวนทั้งสิ้น 65 คน

2.2 กลุ่มตัวอย่าง เนื่องจากการวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยแบบผสมผสานโดยใช้เครื่องมือในการวิจัย 2 ประเภท คือ แบบสอบถาม และเทคนิคการสัมภาษณ์ โดยใช้กลุ่มตัวอย่างประกอบด้วย 2 กลุ่ม ดังนี้

2.2.1 กลุ่มตัวอย่างที่ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ คณะกรรมการบริหารกลุ่มของธุรกิจชุมชนบ้านเกตุเหนือ และกลุ่มบุคคลที่เป็นสมาชิกกลุ่มธุรกิจชุมชนบ้านเกตุเหนือ ตำบลตะโก อำเภอห้วยราช จังหวัดบุรีรัมย์ จะใช้ประชากร ซึ่งมีจำนวน 65 คน

2.2.2 กลุ่มตัวอย่างที่ใช้เทคนิคในการสัมภาษณ์ ใช้การเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) โดยกำหนดเป็นโควตา (Quota) จำนวน 10 คน ประกอบด้วย คณะกรรมการบริหารกลุ่มธุรกิจชุมชนบ้านเกตุเหนือ จำนวน 4 คน และสมาชิกกลุ่มธุรกิจชุมชนบ้านเกตุเหนือ จำนวน 6 คน กลุ่มตัวอย่างที่ใช้เทคนิคการสัมภาษณ์ รวมทั้งสิ้น จำนวน 10 คน

3. ตัวแปรที่ศึกษา การดำเนินงานของกลุ่มธุรกิจชุมชนบ้านเกตุเหนือ ตำบลตะโก อำเภอห้วยราช จังหวัดบุรีรัมย์

นิยามศัพท์เฉพาะ

การวิจัยในครั้งนี้เป็นการศึกษาถึงการดำเนินงานของกลุ่มธุรกิจชุมชนบ้านเกตุเหนือ ตำบลตะโก อำเภอห้วยราช จังหวัดบุรีรัมย์ เพื่อให้เข้าใจของคำศัพท์ต่างๆที่นำมาใช้ในการวิจัยในครั้งนี้จึงให้นิยามศัพท์เฉพาะ ดังนี้

1. **ธุรกิจชุมชน** หมายถึง กลุ่มคนที่สนใจกิจกรรมเดียวกันแล้วจัดตั้งกลุ่มขึ้นตามพระราชบัญญัติส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน พ.ศ. 2548 เพื่อสร้างร่วมมือหรือการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนในอันที่จะพัฒนากลุ่มธุรกิจของชุมชนที่จัดตั้งขึ้นให้มีความเจริญเติบโต ซึ่งเป็นพื้นฐานในการพัฒนาความเป็นอยู่ของประชาชนที่อยู่ในชุมชน โดยใช้ทรัพยากรในท้องถิ่นเป็นปัจจัยในการผลิต เพื่อตอบสนองความต้องการของชุมชนและสอดคล้องกับวิถีชีวิตของชุมชน ตลอดจนมีความเกี่ยวเนื่องในระบบนิเวศ และมีความช่วยเหลือเกื้อกูลกันภายในชุมชน

2. **การดำเนินธุรกิจชุมชน** หมายถึง การดำเนินงานกลุ่มธุรกิจของชุมชนบ้านเกตุเหนือ ตำบลตะโก อำเภอห้วยราช จังหวัดบุรีรัมย์ เพื่อให้มีความเจริญเติบโตขึ้นของธุรกิจชุมชนด้านการทำชาใบหม่อนด้วยการดำเนินงานใน 4 ด้าน ดังนี้

2.1 **ด้านการบริหารจัดการ** หมายถึง การมอบหมายหน้าที่ และกำหนดความรับผิดชอบ การมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็น การพิจารณาค่าตอบแทนแก่สมาชิก การควบคุม และติดตามการทำงาน การประเมินผลงาน

2.2 **ด้านการผลิต** หมายถึง การวางแผนการผลิต จำนวนการผลิต การสำรองวัตถุดิบ การจัดหาวัตถุดิบ การจัดซื้อวัตถุดิบ ความรู้ความสามารถในการผลิต และการตรวจสอบและควบคุมคุณภาพ

2.3 **ด้านการตลาด** หมายถึง การพัฒนารูปแบบของผลิตภัณฑ์ การออกแบบผลิตภัณฑ์ มาตรฐานคุณภาพของผลิตภัณฑ์ การกำหนดตลาดเป้าหมาย การกำหนดราคาสินค้า วิธีการจัดจำหน่าย การโฆษณาผลิตภัณฑ์ การส่งเสริมการขาย

2.4 **ด้านการบริหารการเงิน** หมายถึง การที่กลุ่มมีการระดมทุนในกลุ่มมีการทำบัญชี งบการเงิน หนี้สิน และค่าใช้จ่ายในการดำเนินงาน

3. **ประชาชน** หมายถึง ประชาชนที่รวมตัวกันเป็นกลุ่มธุรกิจชุมชนบ้านเกตุเหนือ ตำบลตะโก อำเภอห้วยราช จังหวัดบุรีรัมย์ เพื่อผลิตชาใบหม่อนจำหน่าย